

ดัชนีของการพัฒนาประเทศไทย : เครื่องมือวัดระดับความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิชัย ดันศรีสกุล

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาได้ นำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการเป็นปัจจัยการผลิตโดยเน้นประโยชน์ในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก มีผลในการกระตุ้นเศรษฐกิจในด้านการผลิต การเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการ แต่การนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้มากเกินไปจะทำให้ส่วนที่มีเหลืออยู่ลดลงหรือเกือบจะหมดสิ้นไป หรืออยู่ในสภาพเสื่อมโทรมจนไม่สามารถสนองต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นจนกลายเป็นการแย่งชิงทรัพยากรของเสียจากการผลิตและการบริโภคมากกว่าปกติของการย่อยสลายตามธรรมชาติจึงกลายเป็นมลพิษของสิ่งแวดล้อมที่จะบั่นทอนคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้วยวิถีชีวิตคนไทยที่เปลี่ยนไปจากการเลียนแบบพฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้สุขภาพคนไทยถอยห่างจากความสมดุลของวิถีชีวิตความเป็นไทยในอดีตที่เคยพึ่งพาระบบนิเวศน์ของธรรมชาติจะเป็นการสะสมปัญหาในอนาคต

ประเทศต่างๆ ทั่วโลกกำลังเจอกับปัญหาความไม่ยั่งยืนของการพัฒนา ความเสื่อมโทรมของ

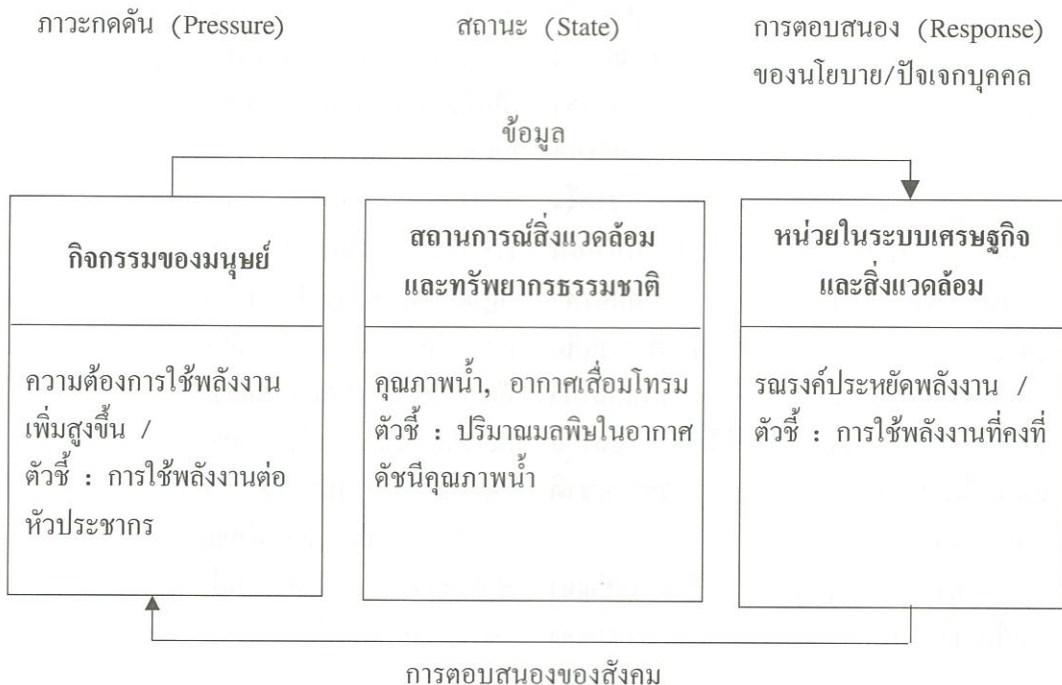
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม องค์การสหประชาชาติ (UN) เรียกร้องให้ชาวโลกได้คำนึงถึงผลกระทบสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาทรัพยากรฟุ่มเฟือยไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติ มีการจัดการประชุมสุดยอดของโลกด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดจาเนโร ประเทศบราซิล ปี 2535 เป็นที่มาของแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) เป็นแผนแม่บทโลกที่ใช้เป็นกรอบพิจารณาทิศทางของการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน ประเทศสมาชิก 178 ประเทศ รวมทั้งประเทศไทยร่วมลงนามในแผนปฏิบัติการดังกล่าว อีก 10 ปีต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development) กระตุ้นประเทศต่างๆ กำหนดกรอบทิศทางพัฒนาประเทศอย่างเป็นองค์รวมมุ่งไปสู่การพัฒนา 3 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development ก็คือการพัฒนาที่สนองตอบความ

*อาจารย์ประจำภาควิชาธุรกิจระหว่างประเทศ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ : D.P.A., Centro Escolar University , Philippines.

ต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไป ในอนาคตต้องเดือดร้อนที่ต้องสูญเสียโอกาสที่จะใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนองความต้องการของตนเอง ประเทศไทยให้คำนิยามในที่ประชุมสุดยอดของโลก ณ เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศอาฟริกาใต้ ปี 2545 ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทยเป็นการ พัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้าน อย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วม ของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพ ซึงกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม

จึงเกิดการแสวงหาเครื่องมือเพื่อใช้เป็น กรอบในการอธิบายสถานการณ์ความยั่งยืนของ ประเทศและใช้จัดทำเป็นตัวชี้วัดให้เหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ โดยมีแนวคิดแบ่ง เป็น 4 กลุ่ม คือกลุ่มแนวคิด PSR-DSR (Pressure- State-Response และ Driving Force-State-Response) กลุ่มแนวคิด Theme กลุ่มแนวคิดของ สวีเดนและกรุงแนวคิด EOP (Endowment-Outputs-Process)

กรอบแนวคิด PSR ของ OECD



กลุ่มแนวคิด PSR ถูกนำไปใช้แพร่หลาย โดยองค์กร เพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) โดยพิจารณากิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นตัวสร้างภาวะกดดันให้กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ปัญหาข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไปถูกนำมากำหนดนโยบายและแก้ไขในปัญหาที่เกิดขึ้น ภัยที่คุกคาม จะได้รับการแก้ไข

กลุ่มแนวคิด DSR มีตัววัด 3 มิติ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จากสมัชชาองค์กรสหประชาชาติ เนื่องจากมีความเชื่อมโยงที่ซับซ้อนและยากแก่การอธิบายทำให้เห็นภาพรวมที่ไม่ชัดเจนนัก

กลุ่มแนวคิด Theme จากการปรับกรอบแนวความคิดใหม่ขององค์การสหประชาชาติ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงของตัวชี้วัดมากขึ้น ถูกพัฒนาแบ่งเป็น 15 หัวข้อ และ 38 หัวข้อย่อย จะทำให้เห็นภาพรวมชัดเจน

กลุ่มแนวคิดสวีเดน จะมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เรื่องประสิทธิภาพและเทคโนโลยีการผลิต การกระจายการใช้ทรัพยากรความสามารถในการปรับตัวสู่ความยั่งยืน และมูลค่าและทรัพยากรสำหรับอนาคต ตัวชี้วัดของการพัฒนาทั้ง 4 องค์ประกอบใน 3 มิติ ซึ่งมี 30 ตัวชี้วัดมีลักษณะคล้ายกับแนวคิดของ Theme แต่แนวความคิดของสวีเดนจะวัดแบบผสมผสานกับเป้าหมายการพัฒนาสูงกว่า Theme เหมาะกับการใช้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

กลุ่มแนวคิด EOP อเมริกาเป็นประเทศแรก ที่นำเอาแนวคิดมาปรับปรุงการพัฒนาที่ยั่งยืน มีพื้นฐานว่าการพัฒนาเปรียบเหมือนการบริหารการเงิน ซึ่งผู้บริหารต้องจัดการบริหารสินทรัพย์ให้เกิดรายได้และจะรักษาสินทรัพย์ไว้ให้ลูกหลาน มีตัวชี้

วัดองค์ประกอบพื้นฐาน 3 เรื่องหลัก คือ ทุนสำรองของประเทศ ผลผลิตและกระบวนการ แต่ก็เป็กรอบที่ค่อนข้างซับซ้อนเหมาะแก่การนำไปใช้ใน ประเทศพัฒนาแล้ว

เป็นการยอมรับกันว่าการเปลี่ยนแปลงภาวะเศรษฐกิจย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศ ช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองภาคธุรกิจจะขยายตัวก่อให้เกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ ขยายมาตรฐานการครองชีพของประชาชน ถ้าเศรษฐกิจตกต่ำลง ภาคธุรกิจขาดทุนสร้างปัญหาการว่างงาน ภาวะความขัดสนกระทบสังคม เหมือนวิกฤติทางเศรษฐกิจปี 2540 ในภูมิภาคเอเชีย ศาสตราจารย์ไซมอน กุซเน็ตส์ (Simon Kuznets) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศอเมริกา ได้พัฒนาระบบบัญชีประชาชาติเพื่ออธิบายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน เซอร์ ริชาร์ด สโตน (Sir Richard Stone) มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ได้พัฒนาระบบบัญชีประชาชาติเผยแพร่ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) รายปีขึ้น ทั้งสองท่านได้รับรางวัลโนเบลสาขาเศรษฐศาสตร์ (ณาคณัย มากนวล, 2548 : 77) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจคำนวณจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่แท้จริง หรือ Real GDP ในการปฏิบัติการคำนวณผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่เป็นตัวเงิน (Nominal GNP) มาหารด้วยตัวปรับลดอิทธิพลทางราคา (GDP Deflator) ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานการครองชีพ (Standard of Living) ที่เพิ่มขึ้น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับภาค (ชาติริ ภิมย์, 2548 : 55)

ประเทศอังกฤษมีตัวชี้วัดระดับภาคชื่อ Regional Quality of life counts พัฒนาประเทศ

อังกฤษ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณาว่าเหมาะสมที่จะใช้เป็นตัวชี้วัด การพัฒนาระดับภาคของประเทศไทย นำไปใช้ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยบูรณาการกรอบความคิดแบบ EOP (Endowment – Outputs – Process) และกรอบความคิดแบบ PSR (Pressure – State – Response) เข้าด้วยกัน กลายเป็นกรอบความคิดตัวใหม่ คือ EPSR (Endowment – Pressure – State – Response) ประกอบด้วยโครงสร้าง 4 ส่วน คือ

1. ทวนเดิมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2. ภาวะกดดัน/กระบวนการที่มนุษย์กระทำขึ้น
3. สถานะผลผลิต/ผลลัพธ์ อธิบายถึงลักษณะกายภาพและคุณภาพทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไป และ
4. การตอบสนอง เป็นความพยายามแก้ไขปัญหาและป้องกันผลกระทบจากกิจกรรมต่างๆ

เศรษฐกิจภาคเหนือ ขึ้นอยู่กับพื้นฐานการเกษตรและการท่องเที่ยว มีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาจึงมุ่งเน้นสร้างมูลค่าเพิ่มกับผลผลิตการเกษตรทั้งหมด เพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวรองรับระบบนิเวศน์ ศิลปวัฒนธรรมผสมกับงานหัตถกรรม วางแผนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำพัฒนาศักยภาพคนในด้านความรู้ อาชีพและการเข้าถึงสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขึ้นกับผลผลิตการเกษตรเป็นหลัก แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีน้อยมีน้ำเพียงพอในการเพาะปลูกตลอดปี จึงมุ่งเน้นที่

การเร่งฟื้นฟูทรัพยากรน้ำและการบริหารลุ่มน้ำแบบบูรณาการ พัฒนาศักยภาพคน ลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่น ให้เข้าถึงสาธารณูปโภคและการบริการขั้นพื้นฐาน

ภาคกลาง เป็นแหล่งอยู่อาศัยน้ำเป็นที่ยอมรับกว้างใหญ่ พื้นที่ป่ายังค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์และสัตว์ป่า เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรม จึงมุ่งเน้นพัฒนาการเกษตรควบคู่กับภาคอุตสาหกรรมให้มีกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ป่าทางบกและป่าชายเลน แก้ไขหามลพิษ สร้างการเรียนรู้กับประชาชนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันต่อภัยธรรมชาติภาคใต้ มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ เศรษฐกิจอยู่บนฐานของการท่องเที่ยว การประมง และเกษตร เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผลต่างๆ จึงมุ่งอนุรักษ์ฟื้นฟูที่ลุ่มน้ำและป่าชายเลน สร้างความสมดุลระบบนิเวศน์ ส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน ส่งเสริมงานหัตถกรรม และสินค้าพื้นเมือง สร้างสันติภาพระหว่างประชาชนต่างศาสนาและวัฒนธรรม

สันติ บางอ้อ รองเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นำเสนอแนวความคิดการประเมินผลการพัฒนา ใช้เป็นดัชนีชี้วัด 3 ชุด ของ สศช. ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ต่อเนื่องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 โดยกำหนดคนเป็นศูนย์กลาง

ชุดแรก เป็นการวัดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยโครงสร้างการนำเข้าสินค้า ค่าธรรมเนียมใบอนุญาตต่อ GDP

2. ด้านภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP สัดส่วนทุนสำรองเงินตราต่างประเทศต่อหนี้ต่างประเทศระยะสั้น

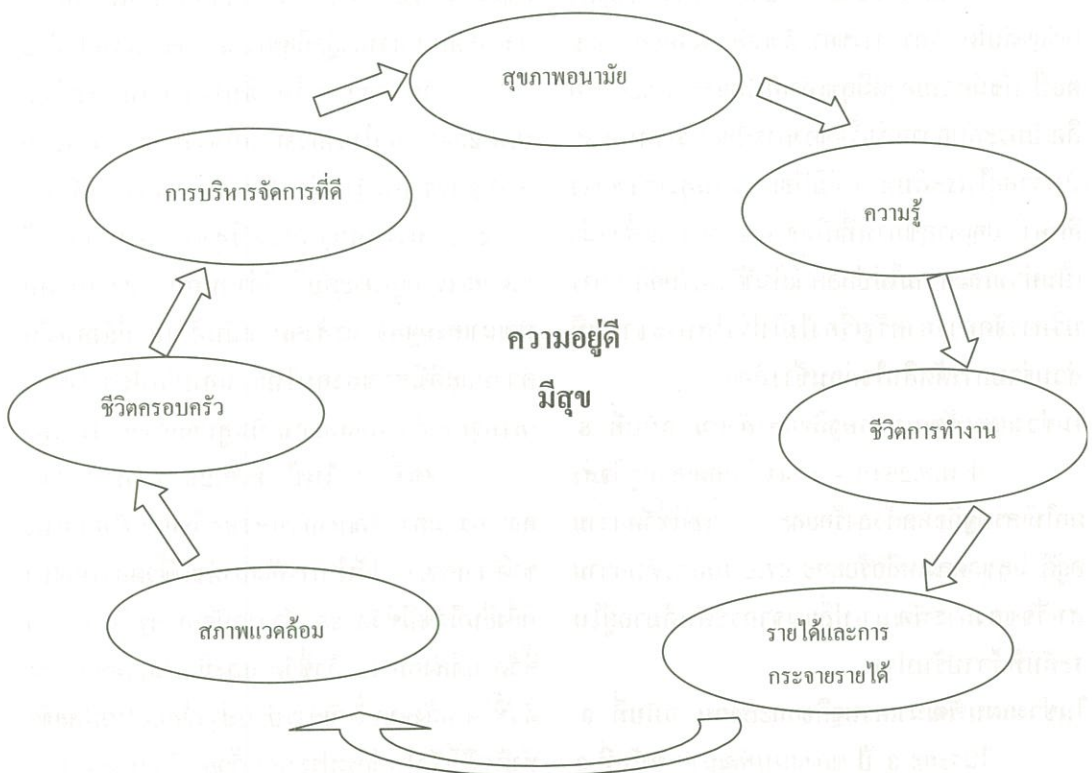
3. ด้านความสามารถในการปรับตัวเอง ให้ทันต่อสถานการณ์โลก ประกอบด้วยดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของสินค้าไทยต่อสินค้าต่างประเทศ ประสิทธิภาพการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิต การประดิษฐ์ออกแบบของคนไทย เปรียบเทียบกับคนต่างประเทศ

4. ด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและการลงทุนและระดับราคาของสินค้าและการบริการ (CPI)

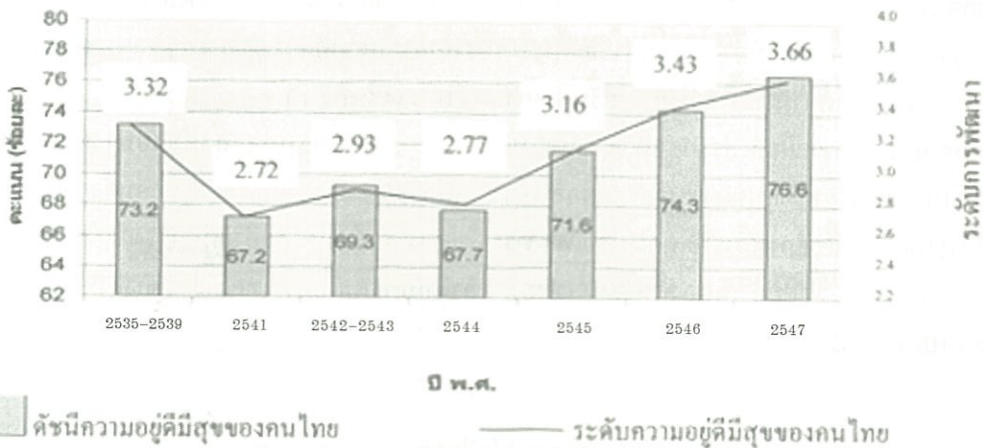
5. ด้านการกระจายการพัฒนาและผลประโยชน์ที่เป็นธรรม ประกอบด้วยการกระจายรายได้สัดส่วนการขยายต่อการผลิตในระดับภาค เปรียบเทียบกับประเทศ ณ ราคาคงที่

ชุดที่ 2 มีตัวชี้วัด 7 ด้าน มีผลต่อการวัดความอยู่ดีมีสุขของคนในประเทศ

(ภาณี ขนธิปกรณ, 2548 : 46)



ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ปี 2535 – 2547



ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7

ปี พ.ศ. 2535 – 2539 ช่วงเศรษฐกิจเจริญเติบโต อัตราการขยายตัวเฉลี่ยสูงร้อยละ 8.2 ต่อปี ดัชนีความอยู่ดีมีสุขเท่ากับร้อยละ 73.2 หรือคิดเป็นระดับความสำเร็จของการพัฒนาระดับ 3.32 นับว่าอยู่ในระดับดี แต่มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากพฤติกรรมเสี่ยงน่าเป็นห่วงและความไม่ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน การบริหารจัดการภาครัฐเรื่องไม่โปร่งใสประชาชนมีส่วนร่วมการตัดสินใจค่อนข้างน้อย

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8

ปี พ.ศ.2540 – 2541 วิกฤตเศรษฐกิจส่งผลให้เศรษฐกิจหดตัวลงร้อยละ 10 ดัชนีชี้วัดความอยู่ดี มีสุขลดลงเหลือร้อยละ 67.2 และระดับความสำเร็จของการพัฒนาเปลี่ยนจากระดับดีมาอยู่ในระดับที่ต้องปรับปรุง

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9

ในระยะ 3 ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ร้อยละ 67.7 ปี พ.ศ.2544 มาอยู่ที่ ร้อยละ 71.6 ในปี พ.ศ.2545 และเพิ่มขึ้น ร้อยละ 74.3 และ 76.6

ในปี พ.ศ.2546-47 ตามลำดับ แม้จะความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจไทยเริ่มชะลอตัวลง แต่ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยลดตามไปด้วย

อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจปี พ.ศ.2547 อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงจากนโยบายเศรษฐกิจรากหญ้า มุ่งสร้างงาน เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ทำให้ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ปี พ.ศ.2547 อยู่ในระดับดี มีค่าเท่ากับ 3.66 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 10 ก็ยังคงเน้นความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจเพียงพอและคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา

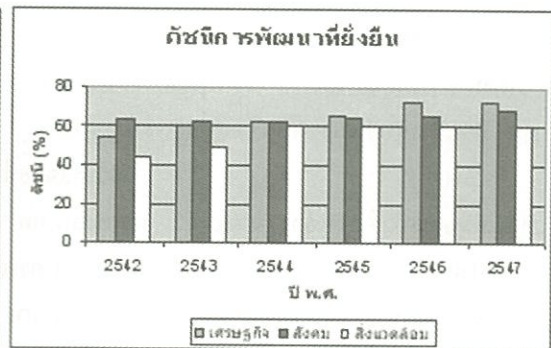
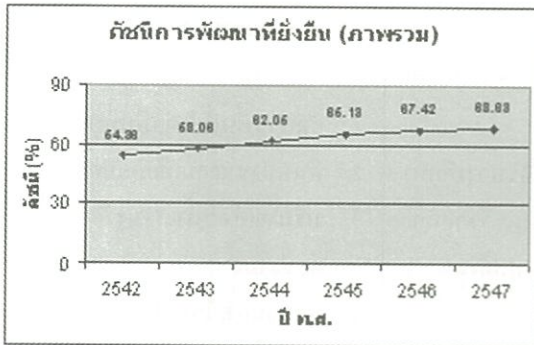
ชุดที่ 3 ในปี พ.ศ.2547 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้นำการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนดัชนีชี้วัด 38 ตัวจากมิติเศรษฐกิจ 11 ตัว ชีวมิติสังคม 13 ตัวชี้วัด และมิติสิ่งแวดล้อม 14 ตัวชี้วัด หลังจากนั้นมีการปรับปรุงข้อมูลใหม่โดยจัดทำดัชนีชี้วัดใหม่อันประกอบด้วย มิติเศรษฐกิจ 9 ตัว มิติสังคม 7 ตัว มิติทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 8 ตัว (อมรรวณ ทิวถนอม, 2548 : 49-54) ดังนี้ :-

มิติเศรษฐกิจ	มิติสังคม	มิติสิ่งแวดล้อม
<u>การพัฒนาย่างมีคุณภาพ</u> 1. ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (TFP) 2. ปริมาณการใช้พลังงานต่อ GDP 3. สัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อการใช้พลังงานทั้งหมด 4. สัดส่วนของเสียที่ถูกนำมาใช้ซ้ำหรือแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ต่อของเสียที่เกิดขึ้น	<u>การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนฐานความรู้</u> 1. จำนวนปีเฉลี่ยที่ได้รับการศึกษา 2. ผลคะแนนทดสอบ 4 วิชาหลัก 3. ร้อยละของการลงทุนด้าน R & D ต่อ GDP	<u>การสงวนรักษา</u> 1. สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ประเทศ 2. พื้นที่ป่าชายเลนเทียบกับอดีต 3. ปริมาณสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ต่อชั่วโมง 4. สัดส่วนการใช้น้ำใต้ดินต่อปริมาณน้ำที่สามารถใช้งานได้
<u>การพัฒนาย่างมีเสถียรภาพ</u> 5. อัตราการว่างงาน 6. สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อ GDP 7. ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP	<u>การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำรงชีวิต</u> 4. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 5. ร้อยละของประชากรที่ไม่เจ็บป่วยต่อประชากร 6. สัดส่วนคดีอาชญากรรมและยาเสพติดต่อประชากร	<u>การคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี</u> 5. สัดส่วนแหล่งน้ำมีคุณภาพอย่างต่ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ต่อแหล่งน้ำทั้งหมด 6. ร้อยละคุณภาพอากาศในเมืองหลักที่เกินค่ามาตรฐาน 7. สัดส่วนของเสียที่ได้รับการบำบัดอย่างถูกต้อง 8. ปริมาณการใช้สารเคมีทางการเกษตร
<u>การกระจายความมั่งคั่ง</u> 8. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ 9. สัดส่วนคนยากจนด้านรายได้	<u>การสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม</u> 7. ดัชนีการรับรู้เรื่องคอร์รัปชัน	

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวชี้วัดการพัฒนาชี้ว่า การพัฒนาประเทศในระยะที่ผ่านมาให้ความสำคัญมากด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมที่เกิดขึ้นเอื้อต่อการทำให้เศรษฐกิจเจริญเติบโต มีรายได้เข้าประเทศ มีการแข่งขันทางการค้า โดยมีได้มีการ

พัฒนาสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้มิติทางสังคมและทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม ถูกใช้เป็นวัตถุดิบในการส่งเสริมความเจริญด้านเศรษฐกิจเท่านั้น เป็นผลให้ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมลดลง



ค่าดัชนีเพิ่มสูงขึ้นจาก ร้อยละ 54.38 ในปี พ.ศ.2542 เป็นร้อยละ 68.83 ในปี พ.ศ.2547 เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายมิติ พบว่า เป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนามิติทางเศรษฐกิจ โดยมีผลพัฒนาในระดับที่ดี กล่าวคือ ปี พ.ศ. 2547 อยู่ที่ร้อยละ 72.38 เพิ่มจากร้อยละ 53.37 ในปี พ.ศ.2542 ส่วนมิติทางสังคมก็มีผลการพัฒนาในระดับดีเช่นกัน คือเพิ่มจากร้อยละ 64.45 ในปี พ.ศ.2542 เป็นร้อยละ 70.73 ในปี พ.ศ.2547 สำหรับการพัฒนามิติทางสิ่งแวดล้อมก็อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ และค่อนข้างคงที่โดยอยู่ที่ร้อยละ 60 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ซึ่งเป็นตัวจุดรั้งให้ดัชนีการพัฒนายั่งยืน มีระดับที่ไม่สูงนัก แต่เป็นเรื่องที่น่ายินดีที่แม้ว่ามิติด้านสิ่งแวดล้อมยังพัฒนาไปช้าๆ แต่ก็ดีขึ้นแสดงว่าคนในสังคมรับรู้และให้ความสนใจต่อการแก้ปัญหา ต่อเนื่อง

การพัฒนาเศรษฐกิจมีทิศทางดี แต่มีการใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ดัชนีชี้วัดการพัฒนายั่งยืนด้านเศรษฐกิจมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น แม้ว่าจะลดลงเล็กน้อยในปี พ.ศ.2547 โดยลดจากร้อยละ 72.94 ในปี พ.ศ.2546 เป็นร้อยละ 72.38 ในปี พ.ศ.2547 แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับดี เพราะทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร สังเกตได้จากการใช้พลังงานต่อ GDP ที่เพิ่มขึ้นและมีแนว

โน้มห่างจากเป้าหมายที่วางไว้มากขึ้น ประกอบกับสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนต่อปริมาณการใช้พลังงานทั้งหมดมีแนวโน้มลดลง ปริมาณการใช้พลังงาน พาณิชย์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ไทยต้องเสียเงินตราเพื่อนำเข้าพลังงาน อย่างไรก็ตามการบริโภคมีความยั่งยืนขึ้นมีการนำเอาของเสียมาแปรรูปและนำกลับมาใช้ใหม่ ประสิทธิภาพการผลิตในชุมชนเพิ่มขึ้น

การกระจายรายได้ดีขึ้น ความยากจนลดลง

การว่างงานและหนี้สาธารณะลดลง ภาครัฐให้ความสนใจการแก้ไขปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้สู่ประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ดัชนีการพัฒนาดังคมสะท้อนปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น ภาครัฐให้ความสนใจการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เฉพาะการสร้างสุขภาพและศักยภาพการเรียนรู้ เช่น โครงการ 30 บาท โครงการนำร่องกองทุนสุขภาพ อุทยานการเรียนรู้ (TK Park) ดัชนีการพัฒนาดังคมเพิ่มจากร้อยละ 64 ในปี พ.ศ.2544 เป็นร้อยละ 71 ในปี พ.ศ.2547

โอกาสทางการศึกษาดีขึ้น แต่คุณภาพมีแนวโน้มลดลง ส่วนใหญ่ยังเป็นเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวบนฐานความรู้ยังไม่บรรลุผลสำเร็จ แม้ว่ารัฐ

จะเพิ่มงบประมาณด้านการศึกษาเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการทางด้านการศึกษามากขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น อาชญากรรมก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ด้านการบริหารทางสาธารณสุขภาครัฐจัดให้บริการครอบคลุมประชาชนทั่วประเทศเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ทรัพยากรทางการแพทย์ พยาบาล เติ้งและอื่นๆ ยังไม่เพียงพอ ส่งผลให้การบริการยังคงกระจุกตัวในเขตเมืองหรือสถานพยาบาลที่มีความพร้อมเท่านั้น รัฐให้ความสำคัญกับการปราบปรามยาเสพติด คดียาเสพติดลดลงแต่อาชญากรรมเฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ คดีประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินยังคงเพิ่มมากขึ้น

ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาที่เน้นการสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากเกินไป ละเลย การพัฒนาคนด้านคุณธรรมและจริยธรรม การบริหาร การจัดการยังมีข้อจำกัด รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น จัดทำแผนชุมชน แต่จำกัดอำนาจการตัดสินใจ ประชาชนถูกละเมิดสิทธิโดยภาครัฐในหลายๆ เรื่อง ทั้งด้านกระบวนการยุติธรรม สิทธิแรงงาน การ บริหารท้องถิ่น การศึกษา ดังนั้นภาครัฐและเอกชน ต้องให้ความสำคัญการบริหารจัดการให้มีความ โปร่งใส ตรวจสอบได้และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารแก่ ประชาชนมากขึ้น คุณภาพสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้อง ได้รับการแก้ไขเร่งด่วน พื้นที่ป่าและป่าชายเลนเหลือ ไม่ถึงครึ่งหนึ่งของพื้นที่ที่เคยมีอดีต อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ถูกบุกรุกและการลักลอบทำการประมงที่ ทำลายระบบนิเวศน์ สัตว์น้ำที่เคยมีอุดมสมบูรณ์เมื่อ 4-5 ปีก่อนกลายเป็นภาวะขาดแคลน ภาวะฝน

ทิ้งช่วง และการใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพ มลภาวะทางอากาศ ปริมาณฝุ่นละอองเกิน มาตรฐาน การใช้สารเคมีเพื่อการเกษตรสูงขึ้น ส่งผลให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ปัญหาสุขภาพของ เกษตรกรที่เสื่อมโทรมไปพร้อมกับคุณภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติ

การก้าวไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องเร่ง แก้ไข โดยเฉพาะการลดการนำเข้าพลังงานจากต่าง ประเทศ การพัฒนาคุณภาพการศึกษา การส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา การลดภาวะ มลพิษ ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการผลิตและการบริการ โดยพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้แข็งแรง ใช้ทรัพยากร ธรรมชาติอย่างประหยัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่งเสริมการประหยัด พลังงาน ลดการนำเข้าในทุกภาคเพื่อเสถียรภาพทาง เศรษฐกิจ ปลุกจิตสำนึกด้านการประหยัดพลังงาน พัฒนาศักยภาพคนไทย ให้ปรับตัวได้ทันกับยุคสังคม แห่งฐานความรู้ เน้นคุณภาพและผู้เรียนเป็นศูนย์ กลาง สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เช่น จัดสรร งบประมาณให้เพียงพอและเหมาะสม เพื่อเป็นฐาน ความรู้ให้สังคมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและ บริการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และ ปั่นฟูส่วนที่เสื่อมโทรม รมรณรงค์สร้างจิตสำนึก ให้ ส่วนท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ คูแลทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน พร้อมทั้งพัฒนา คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ไม่ให้ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขอนามัย ของประชาชน